

מנדלסון - תהלים מ"ב

בשנת 1837 בגיל 26 נשא פליקס מנדלסון את ססיליה ז'אנרו לאשה. מזה מספר שנים היו הכל מודאגים. כפי שהביע זאת האב, חששו שבשל "טבעו הביקורתי ימנע ממנו למצוא אי פעם כלה או ליברית טוב לאופרה"..." הזוג יצא לירח דבש בעיר פרייבורג. אין ספק שזו היתה אחת התקופות הפוריות והמאושרות ביותר בתחום היצירה המוסיקלית. היצירה הראשונה עליה החל לעמול היתה כתיבת הקנטטה "כאייל תערוג על אפיקי-מים" למילים מתוך תהלים מ"ב, אשר במקרה מספר האופוס שלה 42 זהה למספר הפרק. מנדלסון ערך רוויזיה ביצירה פעמיים במהלך חייו, והתייחס אליה כאל היצירה הדתית הטובה ביותר שלו.

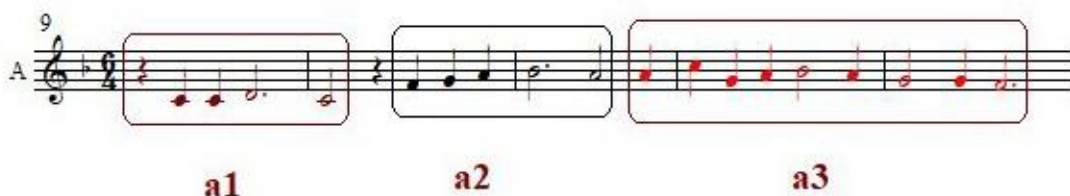
מאידך לא חסרה **ביקורת** על היצירה. פיליפ רדקליף כותב בסדרת 'גדולי המוסיקה' אחרי ניתוח ההלחנה של תהלים קט"ו, לה הוא חולק שבחים: "תהלים מ"ב אופ' 42 ותהלים צ"ה אופ' 46 שאפתנים יותר ומוצלחים פחות. פרק המקהלה הראשון של אופ' 42 נפתח במקצב המתקרב קרבה מסוכנת לוולס איטי, אף שהתחושה הזאת נחלשת כשהמרקם נעשה מורכב יותר. הסולו לקול גבוה "צמאה נפשי לאלוהים" עם אבוב אובליגטו, יומרני פחות, אך מצטיין בפאתוס עדין ונוגע ללב. שאר היצירה יציבה וכתובה היטב אך איננה מעניינת במיוחד. יש מקומות יפים בחמישייה עם קול גבוה סולו ובפרק המקהלה הארוך האחרון, אבל שניהם חסרים מעוף".

פרק מ"ג, שאין לו כותרת משלו, מהווה מזמור אחד עם פרק מ"ב. תוכנם של שני הפרקים הוא אחיד. הפזמון החוזר פעמיים בפרק מ"ב (פסוקים ו' , י"ב) חותם את פרק מ"ג. לא ברור מדוע נחלק המזמור לשני פרקים. יש לציין כי בכתבי יד אחדים מהווים שני המזמורים פרק אחד.

מבנה היצירה מתכתב עם המבנה של קנטטה 131 מאת באך. פרק 1 (פסוק ב'), פרק 4 (פסוק ו') ופרק 7 (פסוק י"ב) הם פרקי מקהלה. פרק 2 (פסוק ג') - סולו סופרן. פרק 3 (פסוקים ד'-ה') מתחיל כרצייטטיב לסולו סופרן, ממשיך כאריה לסופרן ובהמשך מצטרפת מקהלת נשים ב-2 או 3 קולות. פרק 5 (פסוקים ז'-ח') הוא רצייטטיב לסולו סופרן. פרק 6 (פסוקים ט'-י') הוא חמישייה לסולו סופרן וארבעה קולות גברים. פסוק י"א לא נכלל ביצירה. בליטורגיקה הקתולית מסיימים כל פרק תהלים בדוקסולוגיה הקטנה (הלל לאב לבן ולרוח הקודש...). מנדלסון החליף סיומת זו בפסוק: ברוך אלוהי ישראל מאז ועד עולם (... Preis sei dem Herrn...).

פרק 1

לאחר הקדמה תזמורתית פותח האלט בתיבה 9 בנושא:

ניתן לחלק אותו לשלושה מוטיבים כמסומן, בהתאם לשימוש בהם במהלך הפרק. המוטיב הראשון (a1) ממשיך כנושא בתיבות 14-16 לתצוגת פוגה. התשובה היא טונאלית ביחסי טוניקה-דומיננטה בסטרטו לפי סדר הקולות מלמעלה למטה: סופרן, אלט, טנור, בס. הסופרן מופיע עם מוטיב a2 בתיבה 17.

בתיבות 20-22 תצוגה נוספת עם נושא חדש בן תיבה אחת. הקולות נכנסים בסטרטו בסדר: אלט, טנור, אלט, סופרן, גברים.

בתיבות 24-28 חוזר הסופרן על נושא הפרק גבוה בקווינטה מהפתיחה של האלט.

בתיבות 36-49 תצוגה חדשה עם נושא בן 2 תיבות דומה לנושא של תיבות 20-22.
 סדר הקולות מלמעלה למטה: סופרן, אלט, טנור, בס.

בתיבות 45-50 תצוגה נוספת עם אותו נושא עם מעט שינויים. סדר כניסת הקולות:
 סופרן (חלקית), אלט, טנור, סופרן בסטרטו. בבס עליה בת אוקטבה וחצי דיאטונית
 שהופכת לכרומטית.

בתיבות 52-63 מופיע מוטיב a1 כמוטיב מקצבי בתחילה בקולות הנשים, עובר אל קולות הגברים ובתיבות 62-63 כחיקוי בין האלט+טנור לבין הסופרן+בס.

The image displays a musical score for measures 51 through 63, arranged in three systems. Each system contains four staves: two vocal staves (Soprano and Alto/Tenor) and two piano accompaniment staves (Right and Left Hand). The music is written in a 3/4 time signature with a key signature of one flat (B-flat major or D minor). Red dots and lines highlight specific rhythmic motifs (labeled as 'a1') in the vocal parts across measures 53, 54, 58, 59, 62, and 63. The piano accompaniment provides a steady harmonic and rhythmic foundation, often mirroring the highlighted motifs in the vocal lines.

בתיבות 66-70 באלט+בס הנושא המלא באוניסון. מוטיב a3 ממשוך כהד בסופרן.

Musical score for measures 64-75. The score is written for four staves: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. Measures 64-70 are grouped together with a large bracket. In these measures, the Soprano and Bass staves feature a melodic line with red dots above the notes, while the Alto and Tenor staves are mostly silent. Measures 71-75 continue the piece with more active notation across all staves.

בתיבות 76-78 תצוגה מיניאטורית של נושא בן שני צלילים. הכניסות הם מלמטה למעלה. בתיבה 78 תחילת מוטיב a3 בבס ובתיבות 80-82 מוטיבים a1+a2 בסופרן.

Musical score for measures 76-82. The score is written for four staves: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. Measures 76-82 are shown. In measure 78, the Soprano and Bass staves have red dots above the notes, and the Alto and Tenor staves have blue dots above the notes. In measures 80-82, the Soprano staff has red dots above the notes, and the Bass staff has blue dots above the notes. The Alto and Tenor staves continue with their respective melodic lines.

הפרק כתוב בסולם פה מז'ור - הסולם של הפסטורלות. מתיבה 20 ועד תיבה 32 בתוספת 4 תיבות של מעבר כלי הסולם הוא דו מז'ור. בתיבה 36 מתחיל קטע מינורי. הדינמיקה של קטע זה מתחילה בפיאנו, עולה בקרשנדו אל הפסגה הדינמית של הפרק, אגב חזרה לסולם דו מז'ור. קטע זה מאופיין בתנועה ריתמית סוערת של שמיניות בכלי הקשת. בתיבה 66 חוזרת הטונאליות לפה מז'ור, ולאחר הצגת הנושא (בס + אלט) נרגעת התנועה הריתמית ושבה לרבעים. בסיכומו של דבר נוצרת כאן סימטריה קלאסית: מז'ור רגוע - מינור סוער - מז'ור רגוע. זהו מבנה של קשת, כמו גם המבנה של היצירה כולה.

יואב בילינסקי